

Szanowni Państwo,

w związku ze zmianą Rozporządzenia¹ zmieniły się warunki wydawania pozwoleń przez konserwatora zabytków na prowadzenie badań archeologicznych.

Przedstawiamy Państwu informacje na temat sposobu postępowania w przypadku, gdy inwestycja koliduje ze stanowiskami (zabytkami) archeologicznymi. Mamy nadzieję, że te informacje pozwolą Państwu zorientować się w przepisach i w procedurze wydawania pozwoleń na prowadzenie badań archeologicznych, co przełoży się na sprawne przeprowadzenie inwestycji, bez zbędnych przestoju i dodatkowych kosztów.

Zwracamy Państwa uwagę na bardzo ważne zmiany prawne.

Jedną z nich jest wprowadzenie w Ustawie² kar finansowych nie tylko za działania skierowane przeciwko zabytkom, ale również za niespełnienie warunków pozwolenia, czy podejmowanie działań przy zabytkach bez pozwolenia. Uzyskane z tego tytułu środki finansowe trafiają do Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.

Równie istotna zmiana dotyczy stron postępowania administracyjnego. Pozwolenie na przeprowadzenie badań archeologicznych wydawane jest dla wnioskodawcy/inwestora. Musi on zatrudnić archeologa ze stosownymi uprawnieniami (art. 37e Ustawy), który zobowiąże się do ich wykonania wraz z wymaganą dokumentacją. Jednakże wszystkie warunki decyzji ma spełnić wnioskodawca/inwestor i to on jest rozliczany przez konserwatora zabytków.

Zachęcam Państwa do zapoznania się z tymi informacjami i mam nadzieję że zawarte tu wyjaśnienia pomogą Państwu uchronić się od nieprzyjemnych konsekwencji, a uzyskana wiedza wskaże Państwu sposób postępowania.

Szczegółowe informacje zawsze można uzyskać w urzędach ochrony zabytków.

Pamiętajmy o tym, że zasoby dziedzictwa archeologicznego są nieodnawialne i narażone na zniszczenie przez człowieka i przyrodę.

**Barbara Bielini-Kopeć –
Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków**

Dlaczego należy wykonać badania archeologiczne w trakcie realizacji inwestycji?

Archeologia jest nauką. Specyficzną, ponieważ jej źródła pozyskiwane są przede wszystkim w wyniku badań wykopaliskowych.

Dziedzictwo archeologiczne, czyli ślady bytności naszych poprzedników i przodków, podlega ochronie prawnej i jest własnością społeczną – nas wszystkich.

W naszym imieniu ochronę nad nim sprawuje administracja publiczna, tj. urzędy ochrony zabytków. Dziedzictwo archeologiczne podlega także opiece, którą powinniśmy sprawować wszyscy, ale szczególnie właściciele zabytków.

Zatem, planując inwestycję na terenach objętych ochroną musimy liczyć się z koniecznością przeprowadzenia badań archeologicznych.

Zgodnie z Ustawą zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem (art. 3, pkt. 4 ustawy), a badania archeologiczne mają na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego (art. 3 pkt. 11 ustawy).

Skąd wiadomo, że inwestycja znajduje się na terenie stanowiska archeologicznego lub w strefie ochrony konserwatorskiej?

O tym decyduje art. 7 Ustawy, zgodnie z którym formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo:
 - w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
 - decyzji o warunkach zabudowy,
 - decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
 - decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub
 - decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W przypadkach, kiedy zabytek czy obszar jest wpisany do rejestru zabytków, uznany za pomnik historii czy jest parkiem kulturowym prace ziemne mogą być poprzedzone badaniami archeologicznymi, jeśli są one niezbędne w celu ochrony tych zabytków. Na prowadzenie badań należy uzyskać osobną decyzję (pozwolenie) konserwatora.

Wpisów stanowisk archeologicznych do dokumentów wymienionych w punkcie 4 dokonuje się na podstawie ewidencji stanowisk archeologicznych, znajdujących się w wojewódzkich urzędach ochrony zabytków. Ewidencja tworzona jest w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Jest to program badawczo-konserwatorski realizowany w Polsce od 1978 roku. Polska jako jedyny kraj prowadzi systematyczną rejestrację stanowisk archeologicznych. Jego celem jest rozpoznanie metodą badań powierzchniowych stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz budowa archiwum informacji.

Planuję inwestycję – skąd mogę się wiedzieć, że muszę przeprowadzić badania archeologiczne?

Każda inwestycja musi zostać wykonana zgodnie z przepisami prawa budowlanego, które respektuje również zapisy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Oznacza to, że każda inwestycja musi zostać zaprojektowana z uwzględnieniem zapisów miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i innych decyzji lokalizacyjnych oraz zezwoleń na realizację inwestycji.

Projektowanie inwestycji to również ustalenia dotyczące uzgodnień dla przyłączy: wodnego, kanalizacji, gazowego, elektrycznego, telekomunikacyjnego, a także z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Dlatego należy uzyskać opinię konserwatora o możliwości wystąpienia zabytków archeologicznych na terenie planowanych robót budowlanych, ziemnych, zmiany charakteru dotychczasowej działalności na etapie uzgodnień przed realizacją inwestycji (art. 18 i 19 Ustawy).

W przypadku konieczności przeprowadzenia badań archeologicznych konserwator określi ich zakres i rodzaj w drodze decyzji, wyłącznie w takim zakresie, w jakim planowane prace zniszczą lub uszkodzą zabytek archeologiczny (art. 31 ust. 2 Ustawy).

Jaka jest procedura uzyskania pozwolenia na prowadzenie badań archeologicznych?

Złożenie wniosku wraz z wymaganymi załącznikami i opłatami skarbowymi do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wydanie pozwolenia na prowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z Rozporządzeniem (wzór wniosku znajduje się na stronie: <http://lwzk.pl/web/item/show/id/36>).

Najistotniejsze załączniki to: oświadczenie o dysponowaniu terenem, na którym będą prowadzone badania archeologiczne (tytuł prawny), wskazanie zakresu (mapa topograficzna, projektowa lub plan z lokalizacją wykopów), opracowanie programu badań archeologicznych, uzyskanie promesy muzeum lub innej jednostki organizacyjnej, że przyjmie na przechowa-

¹ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. 2018 poz. 1609).

² Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (Dz.U. 2003 Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.), art. 107a – 107e.

nie zabytki archeologiczne (pozostałe wymienione są we wzorze wniosku na stronie <http://lwz.pl>).

Na tym etapie nie jest jeszcze konieczne wskazanie archeologa, który będzie prowadził badania archeologiczne. Jednak w pozwoleniu konserwatora zostaną określone warunki, pod jakimi jest ono wydawane, w tym m.in. konieczność przekazania konserwatorowi danych archeologa, jego uprawnień i zobowiązania do prowadzenia badań, nie później niż na 14 dni przed ich rozpoczęciem.

WAŻNE. Należy wnikliwie zapoznać się z warunkami określonymi w pozwoleniu na prowadzenie badań archeologicznych, gdyż ich niespełnienie może skutkować konsekwencjami finansowymi, określonymi w art. 107d Ustawy (kary od 500 do 500.000 złotych).

Nadzór nad prawidłowym wykonaniem badań archeologicznych sprawuje wojewódzki konserwator zabytków (art. 91 Ustawy), który w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości może decyzją administracyjną cofnąć pozwolenie na prowadzenie badań, a tym samym je wstrzymać.

Kto jest zobowiązany sfinansować prowadzenie badań archeologicznych? Czy można liczyć na dofinansowanie badań archeologicznych przez państwo?

Zgodnie z art. 31 ust. 1a Ustawy koszt badań archeologicznych i ich dokumentacji pokrywa osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która jest zobowiązana je przeprowadzić.

Jednak po spełnieniu określonych warunków można uzyskać dotację na badania archeologiczne, której udziela minister właściwy ds. kultury i dziedzictwa narodowego na podstawie art. 82a Ustawy.

Dotacja udzielana jest wtedy, gdy koszt planowanych badań archeologicznych będzie wyższy niż 2% planowanej wartości inwestycji. Czyli: dotacja = koszt badań archeologicznych – 2% wartości inwestycji.

O dotacje nie mogą ubiegać się jednostki organizacyjne zaliczane do sektora finansów publicznych, w tym samorządy, nawet gdy będą jednym z podmiotów zamierzających realizować te działania. Z uzyskania dotacji zostały także wykluczone działania realizowane z wykorzystaniem środków finansowych Unii Europejskiej, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Wnioski o udzielanie dotacji należy składać do ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20140001110/O/D20140110.pdf>.

Czyją własnością są zabytki archeologiczne znalezione w trakcie prowadzenia badań archeologicznych?

Zabytki archeologiczne pozyskane w trakcie prowadzenia badań archeologicznych, ale również te znalezione przypadkowo lub w wyniku poszukiwań prowadzonych za pomocą wykrywacza metali, są własnością skarbu państwa (art. 35 ust. 1, 2 Ustawy).

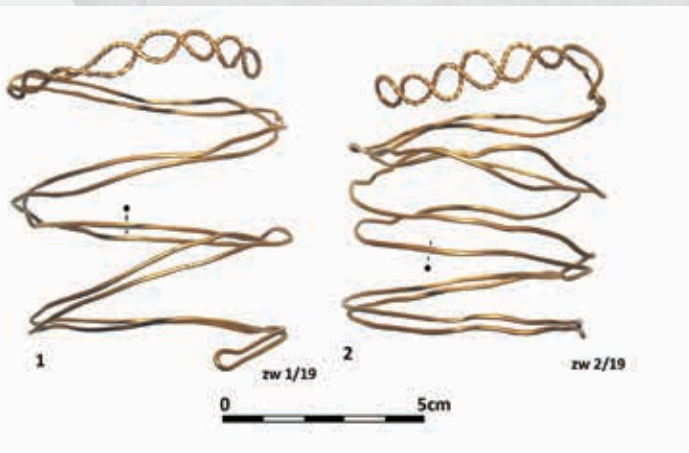
Po przeprowadzeniu badań archeologicznych, wykonaniu konserwacji zachowawczej zabytków i opracowaniu wyników badań inwestor przekazuje zabytki jednostce, która zobowiąże się do ich przechowywania. Przekazanie musi odbyć się za pośrednictwem konserwatora, tzn. na podstawie decyzji przekazującej zabytki w depozyt.

Teren mojej inwestycji nie jest objęty ochroną konserwatorską. Czy pomimo tego muszę wziąć pod uwagę konieczność przeprowadzenia badań archeologicznych?

Nie. Jednak należy pamiętać o artykule 32 Ustawy, który stanowi, że ten, kto w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Należy również pamiętać, że zgodnie z art. 115 Ustawy, kto nie dopełnił ww. czynności podlega karze grzywny do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Czy można prowadzić poszukiwania za pomocą wykrywacza metali?

Można, jednak po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 36 ust. 1 pkt. 12 Ustawy). O pozwolenie musi wystąpić nie tylko poszukiwacz, ale również archeolog.

Prowadzenie poszukiwań bez pozwolenia grozi sankcjami karnymi (art. 109c Ustawy): „Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

Sankcja ta ma na celu ochronę zabytków archeologicznych, co oznacza, że poszukiwacz nie może ich prowadzić na obszarach stanowisk archeologicznych.

Dane kontaktowe:

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze
ul. Kopernika 1, 65-063 Zielona Góra
tel. (68) 324 73 90, 324 74 11; faks: (68) 325 37 45
e-mail: sekretariat.zgora@lwz.pl; <http://lwz.pl>

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze Delegatura w Gorzowie Wlkp.
ul. Kosynierów Gdyńskich 75, 66-400 Gorzów Wlkp.
tel./faks: (95) 720 05 21, 720 03 46
e-mail: delegatura.gorzow@lwz.pl

Miejski Konserwator Zabytków w Gorzowie Wlkp.
ul. Myśluborska 34, 66-400 Gorzów Wlkp.
tel. (95) 735 58 65, 735 58 67, pok. 105

Powiatowy Konserwator Zabytków w Nowej Soli
ul. Moniuszki 3b, 67-100 Nowa Sól
tel. (68) 458 68 28, pokój nr 4

Miejski Konserwator Zabytków w Zielonej Górze
Stary Rynek 1, 65-001 Zielona Góra
tel. (68) 456 40 70, faks: (68) 456 49 53

Miejski Konserwator Zabytków w Żaganiu
Pl. Słowiański 17, 68-100 Żagań
tel. (68) 477 10 37; faks: (68) 477 10 17

Miejski Konserwator Zabytków w Żarach
Rynek 1-5, 68-200 Żary
tel. (68) 470 83 15, pok. 214c

Tekst i opracowanie: Alina Jaszewska,
Fundacja Archeologiczna, Zielona Góra
Opracowanie graficzne i skład: Bartłomiej Gruszka

Wykonano na zlecenie Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, 2019